

Οικογένεια και σχολείο

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Ανατροφή και επικοινωνία

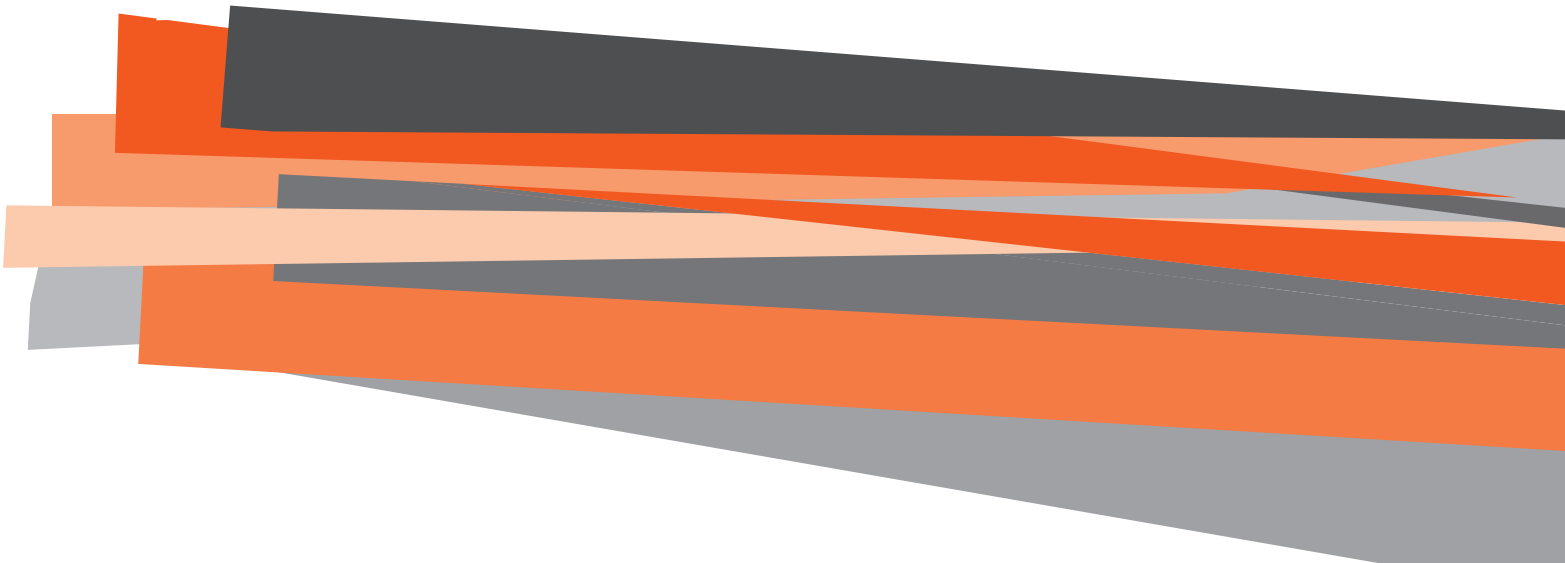
Αστική κατάσταση και οικογενειακή ενότητα

ΣΧΟΛΕΙΟ

Πρόσβαση στην εκπαίδευση

Λειτουργία σχολείων και ποιότητα εκπαίδευσης

Σχολικό περιβάλλον και ανεκτικότητα

Εκ των πραγμάτων αλληλένδετες, η οικογενειακή και η σχολική ζωή συναρθρώνουν έναν ενιαίο χώρο στον οποίο ασκούνται και δοκιμάζονται τα δικαιώματα των ανηλίκων. Έτσι, λόγου χάρη, σε ζητήματα όπως η ενδοοικογενειακή και η ενδοσχολική βία, οι διαπιστώσεις, οι αιτίες και τα μέσα παρέμβασης ακολουθούν παράλληλη πορεία. Σε θέματα επιμέλειας και εκπαίδευσης μετά το διαζύγιο των γονέων, η προφανής αλληλεπίδραση οικογένειας και σχολείου καθιστά αδύνατη τη συμβατική οριοθέτηση μεταξύ των δύο αυτών πεδίων και αναγκαία τη συντονισμένη δράση του Συνηγόρου. Αντίστοιχες αλληλεπιδράσεις οικογένειας και σχολείου μπορούν να διαγνωσθούν και σε σειρά άλλων υποθέσεων που παρουσιάζονται σε αυτή την ενότητα.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οι παρεμβάσεις του Συνηγόρου σε ζητήματα οικογενειακής ζωής αποτελούν το κύριο πεδίο όπου εκδηλώνεται η ειδική και εξαιρετική αρμοδιότητά του «για θέματα που ανάγονται σε ιδιώτες [...] που προσβάλλουν τα δικαιώματα του παιδιού» (άρθρο 3, παράγρ. 1 Ν. 3094/2003), με την προσοχή, την ευαισθησία αλλά και τις δυσκολίες που ακολουθούν κάθε τέτοιο εγχείρημα. Συχνά πάντως στις υποθέσεις αυτές ασκείται και ο κλασικός έλεγχος επί δημοσίων υπηρεσιών που τυχόν εμπλέκονται, όπως, για παράδειγμα, δημοτικές ή αστυνομικές αρχές.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οι υποθέσεις που σχετίζονται με τον χώρο της οικογένειας αντανακλούν σε μεγάλο βαθμό τις επιπτώσεις του διαζυγίου των γονέων ή των κλονισμένων ενδοοικογενειακών σχέσεων στη ζωή των παιδιών. Στο πεδίο αυτό ο Συνήγορος παρεμβαίνει συνήθως για να διασφαλίσει το δικαίωμα του παιδιού να διατηρήσει τη σχέση και με τους δύο γονείς και να απολαμβάνει τη φροντίδα και των δύο σε όλους τους τομείς της ζωής του: οικογένεια, σχολείο, κοινωνική ζωή. Συχνά, επίσης, καλείται να οριοθετήσει τον ρόλο του κάθε γονέα, όπως επανακαθορίζεται μετά το διαζύγιο, οπότε προ-

κύπτουν και διαφωνίες μεταξύ των πρώην συζύγων για την ανατροφή των παιδιών.

Η γονική μέριμνα μετά το διαζύγιο

Ο Συνήγορος διερεύνησε αναφορές πρώην συζύγων που σχετίζονταν με το κύρος των ιδιωτικών συμφωνιών ανάθεσης επιμέλειας στον ένα γονέα. Κατά την εφαρμογή των συμφωνιών αυτών δημιουργούνται συχνά σοβαρές συγκρούσεις, καθώς ο ασκών την επιμέλεια τείνει να αποκλείσει τον άλλο από αποφάσεις και εκδηλώσεις της ζωής του τέκνου.

Ο Συνήγορος επισήμανε ότι η γονική μέριμνα, που περιλαμβάνει την επιμέλεια, αποτελεί καθήκον και λειτουργικό δικαίωμα των γονέων. Επιπλέον, η από κοινού άσκηση της και από τους δύο γονείς βασίζεται σε κανόνα αναγκαστικού δικαίου.

Επομένως τυχόν ιδιωτική συμφωνία για την αποκλειστική άσκηση της γονικής μέριμνας ή μέρους αυτής από τον έναν από αυτούς μπορεί μεν να λειτουργεί στις μεταξύ τους σχέσεις, πλην όμως, εφόσον δεν έχει επικυρωθεί δικαστικά, δεν είναι έγκυρη και δεν τους δεσμεύει εάν οποτεδήποτε αποφασίσει ένας από αυτούς να μην την τηρήσει. Με βάση το παραπάνω σκεπτικό, στις υποθέσεις που χειρίστηκε ο Συνήγορος δικαίωσε τον γονέα που διεκδικούσε συμμετοχή στην ανατροφή του παιδιού του παρόλο που είχε αρχικά παραχωρήσει ιδιωτικά την επιμέλεια, υποδεικνύοντας στους τρίτους έναντι των οποίων προβαλλόταν η συμφωνία (λ.χ. στο σχολείο) ότι δεν δεσμεύονται από αυτήν (υποθέσεις 165352, 166524/2013).

Κλονισμός οικογένειας και ενδοοικογενειακή παραμέληση

Συνομήλικη φίλη έφηβης ζήτησε την παρέμβαση του Συνηγόρου επειδή η τελευταία είχε προβεί σε επανειλημμένες απόπειρες αυτοκτονίας λόγω προβλημάτων στη σχέση με τη μητέρα της. Η έφηβη διαβιούσε μαζί με τη μητέρα και τον σύντροφο αυτής, κατόπιν του διαζυγίου των γονέων της. Από τη διερεύνηση προέκυψε άρνηση της έφηβης να αποδεχθεί

τον σύντροφο της μητέρας, παραμελητική συμπεριφορά της τελευταίας, αλλά και ελλιπής ενεργοποίηση της αστυνομίας όταν το παιδί είχε προσφύγει στο τμήμα της περιοχής ζητώντας υποστήριξη πριν από την τελευταία απόπειρα αυτοκτονίας. Η ανήλικη νοσηλεύθηκε σε παιδοψυχιατρική κλινική και ο Συνήγορος συνεργάστηκε υποστηρικτικά για την αποκατάσταση της ομαλής καθημερινότητάς της με την επιλογή πρακτικών λύσεων, όπως η αλλαγή τόπου κατοικίας ώστε να εξασφαλίζεται η σχετική αυτονομία της, καθώς και με τη διασφάλιση τακτικής παρακολούθησής της από την κλινική (υπόθεση 156288/2012).

Σε άλλες περιπτώσεις ενδοοικογενειακής κακοποίησης ή παραμέλησης ανηλίκου, ο Συνήγορος μετά τη διερεύνηση υπέβαλε εμπειριστατωμένη έκθεση στην Εισαγγελία Ανηλίκων προκειμένου να προστατευθούν άμεσα τα παιδιά των εμπλεκόμενων οικογενειών (υποθέσεις 159690/2012, 163431/2013).

ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

Σε ζητήματα αστικής κατάστασης, η μέριμνα για την οικογενειακή ενότητα αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις γενεσιουργούς αιτίες των επιλογών του νομοθέτη. Τούτο ωστόσο δεν γίνεται πάντοτε κατανοητό από τη διοίκηση, με αποτέλεσμα να είναι συχνά αναγκαία η υπενθύμιση της προτεραιότητας αυτής εκ μέρους του Συνηγόρου.

Κτήση ελληνικής ιθαγένειας λόγω υιοθεσίας

Έλληνας πολίτης υιοθέτησε τη φυσική θυγατέρα της ουκρανής συζύγου του με δικαστική απόφαση η οποία είχε μεν εκδοθεί πριν από την ενηλικίωση της υιοθετηθείσας, κατέστη όμως τελεσίδικη λίγο μετά την ενηλικίωση. Ο Δήμος Λουτρακίου αρχικά αρνήθηκε να εγγράψει την υιοθετηθείσα στην οικογενειακή μερίδα του θετού πατέρα, με το επιχείρημα ότι, κατ' άρθρο 1560 ΑΚ, «τα αποτελέσματα της δικαστικής απόφασης για την υιοθεσία αρχίζουν αφότου αυτή γίνει τελεσίδικη», δηλαδή εν προκει-

μένω μετά την ενηλικίωσή της, οπότε η ίδια, κατ' άρθρο 3 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας (ΚΕΙ), δεν αποκτά ελληνική ιθαγένεια. Ο Συνήγορος υποστήριξε ότι, σε περιπτώσεις δικαστικών αποφάσεων που τελεσιδικούν μετά την ενηλικίωση, η επέλευση των αποτελεσμάτων της υιοθεσίας αρχίζει μεν από την τελεσιδικία, ωστόσο ανατρέχει σε χρονική στιγμή προ της ενηλικίωσης, άλλως θα ήταν αλυσιτελής καθόσον δεν θα έπρεπε καν να επιφέρει αποτελέσματα στην αστική κατάσταση υιοθετούντος και υιοθετουμένου, αφού η υιοθεσία ενηλίκου κατ' αρχήν απαγορεύεται (άρθρο 1542 ΑΚ).

Μια απόφαση υιοθεσίας είναι είτε ισχυρή ως προς τις αστικού δικαίου σχέσεις και ως προς την απόδοση ιθαγένειας είτε ανίσχυρη και ως προς τα δύο, ενώ δεν μπορεί ο νομοθέτης να έχει θελήσει τη δημιουργία και τη διατήρηση οικογενειακού δεσμού χωρίς κοινή ιθαγένεια.

Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, ο δήμος ενέγραψε την υιοθετηθείσα στο δημοτολόγιο. Στη συνέχεια όμως, κατά τη διαδικασία έκδοσης δελτίου αστυνομικής ταυτότητας, το οικείο αστυνομικό τμήμα κατά παράβαση του νόμιμου τεκμηρίου ιθαγένειας (άρθρο 27 ΚΕΙ) αμφισβήτησε την ορθότητα της δημοτολογικής εγγραφής και υπέβαλε σχετικό ερώτημα στο Υπουργείο Εσωτερικών, με αποτέλεσμα την παράταση της εκκρεμότητας για άδηλο ακόμη χρόνο (υποθέσεις 142436/2011, 151658/2012).

Αυθαίρετη μεταβολή επωνύμου και δημοτολογικών στοιχείων

Συχνές είναι όμως και οι αντίστροφες περιπτώσεις, όπου η εμμονή της διοίκησης για αποτύπωση της οικογενειακής ενότητας σε κοινό επώνυμο οδηγεί σε ανελαστικές και ανεπιεικείς καταστάσεις. Πολίτες καταγγέλλουν αυθαίρετη διόρθωση των ονοματεπωνυμικών στοιχείων τους στο δημοτολόγιο, για την οποία ενημερώθηκαν τυχαία. Όπως φαίνεται, οι διορθώσεις γίνονται από τους δήμους με την ευκαιρία επανελέγχου των αρχείων κατά την ψηφιοποίησή τους.

Οι διορθώσεις συχνά αφορούν γεγονότα που συνέβησαν πολλά χρόνια πριν, ακόμη και πριν από τη γέννηση των ενδιαφερομένων, με συνέπεια να ανατρέπονται παγιωμένες καταστάσεις. Οι πολίτες αιφνιδιαζονται και συναντούν αδιέξοδα που δεν προκάλεσαν οι ίδιοι και τα οποία δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν χωρίς τη χρονοβόρα και πολυδάπανη προσφυγή στη δικαιοσύνη. Οι δήμοι αρνούνται να επαναφέρουν τα στοιχεία στην αρχική κατάσταση, θεωρώντας ότι, αφού αυτά ήταν εσφαλμένα, πρέπει οπωσδήποτε να διορθωθούν για την ακρίβεια των εγγραφών.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η αυτεπάγγελτη μεταβολή επωνύμου πολίτη επειδή ο πατέρας του διόρθωσε, έπειτα από 50 χρόνια, το δικό του επώνυμο λόγω υιοθεσίας. Ο δήμος ισχυρίστηκε ότι, αφού η υιοθεσία του πατέρα ανατρέχει στον χρόνο πριν από τη γέννηση του γιου, άρα και εκείνου το επώνυμο πρέπει να διορθωθεί. Άλλος δήμος διόρθωσε επώνυμο γυναίκας διότι διαπιστώθηκε, ύστερα από 30 χρόνια, ότι αυτή έπρεπε να φέρει το πατρικό επώνυμο και όχι το συζυγικό, εφόσον είχε τελέσει γάμο μετά την ισχύ του Ν. 1329/1983. Η παρέμβαση του Συνηγόρου επέτρεψε στους πολίτες να διατηρήσουν τα αρχικά τους επώνυμα (υποθέσεις 165794, 166206/2013). Αντίθετα, άλλος δήμος διόρθωσε το επώνυμο δύο συζύγων μετά τον θάνατό τους, με αποτέλεσμα ο ενήλικος γιος τους να εμφανίζεται αιφνιδίως με διαφορετικό επώνυμο από τους γονείς του. Το Υπουργείο Εσωτερικών απέρριψε εισήγηση για επαναφορά του επωνύμου των γονέων ισχυριζόμενο ότι τούτο θα μπορούσε να γίνει μόνο αν οι ίδιοι εκφράσουν σχετική επιθυμία τους. Ο ισχυρισμός αυτός όμως δεν είχε εμποδίσει την αυτεπάγγελτη διόρθωση (υπόθεση 151752/2012).

ΣΧΟΛΕΙΟ

Εντός του έτους 2013, ο Συνήγορος κλήθηκε να διαχειριστεί προς το συμφέρον των ανηλίκων τις επιπτώσεις του κλονισμού

της οικογένειας όχι μόνο στους κόλπους της, όπως εκτέθηκε συνοπτικά παραπάνω, αλλά και στο σχολείο, όπου αναπόφευκτα μεταφέρονται συχνά οι ενδοοικογενειακές συγκρούσεις.

Αυτονόητο είναι βέβαια ότι στον χώρο της εκπαίδευσης εμφανίζεται και πληθώρα άλλων προβλημάτων, ατομικών ή συλλογικών, για τα οποία ζητήθηκε η παρέμβαση του Συνηγόρου. Αυτά σχετίζονται, επίσης, σε μεγάλο βαθμό με την οικογένεια, καθώς απειλούν την ομαλή λειτουργία της σε μια περίοδο κατά την οποία και άλλοι εξωγενείς παράγοντες (ανεργία γονέων, οικονομική δυσπραγία, ποικίλες επιβαρύνσεις, ελλείψεις στον ασφαλιστικό και προνοιακό τομέα) δημιουργούν κλίμα έντασης και ανασφάλειας στα μέλη της, μειώνουν τις ατομικές αντοχές και θέτουν σε κίνδυνο την ποιότητα ζωής των παιδιών.

Στο πλαίσιο αυτό επανακαθορίζεται ο ρόλος του Συνηγόρου, που καλείται να αναζητήσει νέες οδούς για τη διαχείριση των προβλημάτων, με έμφαση στην αποτελεσματικότερη ενεργοποίηση των φορέων και στην ουσιαστική δέσμευση και συνεργασία τους για την επεξεργασία συλλογικών λύσεων, ώστε να επιτευχθεί, υπό τις τρέχουσες συνθήκες, το βέλτιστο αποτέλεσμα προς το συμφέρον των παιδιών.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Εγγραφές και προαγωγή αλλοδαπών μαθητών

Πρωταρχική μέριμνα του Συνηγόρου είναι η διασφάλιση του πυρήνα του συνταγματικά κατοχυρωμένου δικαιώματος στην εκπαίδευση, δηλαδή της ακώλυτης πρόσβασης σε αυτήν.

Στο πλαίσιο επίσκεψης σε γυμνάσιο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης της πρωτεύουσας διαπιστώθηκε ότι μεγάλος αριθμός αλλοδαπών μαθητών δεν προάγονταν στην επόμενη τάξη παρά το γεγονός ότι η σχολική τους επίδοση και η φοίτηση κρίνονταν επαρκείς.¹

1. Με αφορμή την υπόθεση 169877/2013 ελήφθη απόφαση για αυτεπάγγελτη έρευνα του Συνηγόρου, ενώ υποβλήθηκαν άλλες δύο αναφορές ίδιου περιεχομένου (υποθέσεις 166231 και 168565/2013).

Ειδικότερα, το σχολείο, με εντολή της αρμόδιας Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, δεν ενέγραφε κανονικά τα παιδιά όταν οι γονείς δεν προσκόμιζαν όλα τα προβλεπόμενα στον νόμο δικαιολογητικά, αλλά τα ενέτασσε στις τάξεις ως ακροατές, παρά την απουσία τέτοιας πρόβλεψης στη νομοθεσία.

Ο Συνήγορος επισήμανε αρχικά τη ρητή πρόβλεψη ότι κατ' εξαίρεση οι αλλοδαποί που προέρχονται από τρίτες χώρες εγγράφονται ακόμη και με ελλιπή δικαιολογητικά

(άρθρο 72 Ν. 3386/2005), χωρίς ωστόσο οι θέσεις του να γίνουν δεκτές από το σχολείο. Σε συνέχεια της παραπάνω άρνησης και αφού η ανεξάρτητη αρχή πληροφορήθηκε ότι ανάλογη πρακτική εφαρμόζεται και σε άλλα σχολεία της χώρας, ακολούθησαν συναντήσεις, επαφές και αποστολή εγγράφων στο Υπουργείο Παιδείας, προκειμένου να δοθούν οδηγίες προς τα σχολεία και τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης της χώρας ώστε να αποτρέπονται τέτοιου είδους φαινόμενα, που παραβιάζουν κατάφωρα το δικαίωμα του παιδιού στην εκπαίδευση. Παράλληλα, ο Συνήγορος απέστειλε στο υπουργείο κατάλογο των μαθητών που αντιμετώπιζαν το πρόβλημα αυτό στο συγκεκριμένο γυμνάσιο, ώστε να προωθηθεί η επίλυση του από την κεντρική διοίκηση.

Ο Συνήγορος πρότεινε εξάλλου συγκεκριμένο πλαίσιο οδηγιών για την άρση οποιωνδήποτε αμφισβητήσεων. Τόνισε ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση είναι δικαίωμα του παιδιού και δεν πρέπει να χρησιμοποιείται ως μέσο άσκησης πίεσης στους κηδεμόνες που δεν εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους. Επισήμανε, επίσης, ότι σε ορισμένες περιπτώσεις αλλοδαπών οι εκκρεμότητες ως προς την υποβολή των δικαιολογητικών εγγραφής σχετίζονται με εξωγενείς παράγοντες (λ.χ. ιδιότητα πρόσφυγα, καθυστερήσεις στα ελληνικά προξενεία για την επικύρωση των εγγράφων). Οι ενέργειες του Συνηγόρου δεν βρήκαν την αναμενόμενη ανταπόκριση σε εύλογο χρονικό διάστημα. Με την έναρξη του νέου σχολικού έτους επιβεβαιώθηκε ότι μαθητές του ίδιου διαπολιτισμικού γυμνασίου παρέμεναν στην ίδια τάξη, ενώ από

το Υπουργείο Παιδείας δεν είχε σταλεί καμία σαφής οδηγία για την προαγωγή τους και δεν είχε γίνει οιαδήποτε ενέργεια ως προς τα συγκεκριμένα παιδιά, των οποίων τα στοιχεία είχαν τεθεί υπόψη του υπουργείου. Τελικά, ο Συνήγορος συνέταξε πόρισμα ζητώντας την άμεση παρέμβαση του Υπουργού Παιδείας, ώστε να παύσει μια παράνομη πρακτική που παραβιάζει το δικαίωμα στην εκπαίδευση μεγάλου αριθμού μαθητών. Αναμένεται ανταπόκριση του υπουργείου.

Φοίτηση μαθητών 16-18 ετών

Προβληματικό φαίνεται και το ζήτημα της εγγραφής στο δημοτικό σχολείο παιδιών 16-18 ετών, τα οποία είτε συμπληρώνουν το 16ο έτος κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους είτε επανέρχονται έπειτα από διακοπή φοίτησης είτε εγγράφονται για πρώτη φορά στο σχολείο σε αυτή την ηλικία. Ο Συνήγορος διερεύνησε σχετική αναφορά και σειρά ερωτημάτων από διευθυντές σχολείων που δέχονται πιέσεις από γονείς άλλων παιδιών να μην εγγράψουν παιδιά 16-18 ετών παρόλο που δεν έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση.

Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στο Υπουργείο Παιδείας ζητώντας κατ' αρχήν τη διασφάλιση του θεμελιώδους δικαιώματος όλων των ανηλίκων να φοιτούν στην υποχρεωτική εκπαίδευση, όπως αυτό έχει κατοχυρωθεί από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (ΔΣΔΠ) (άρθρο 28, Ν. 2101/1992). Υποστήριξε πως, σε κάθε περίπτωση, πρέπει να ληφθεί μέριμνα για την εύρυθμη λειτουργία των σχολείων, δεδομένου ότι, κυρίως στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, δεν είναι παιδαγωγικά ορθό έφηβοι μεγαλύτερης ηλικίας να βρίσκονται στις τάξεις μαζί με μικρότερα παιδιά και να παρακολουθούν πρόγραμμα σχεδιασμένο για μικρότερες ηλικίες. Τόνισε μάλιστα ότι συνήθως οι ενδιαφερόμενοι ανήλικοι είναι Ρομά ή ασυνόδευτοι αλλοδαποί, που ανήκουν σε ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες ως εκ τούτου χρίζουν αυξημένης προστασίας, που είναι διεθνώς αναγνωρισμένη. Για τους λόγους αυτούς ο Συνήγορος πρότεινε να δημιουργηθούν ειδικά εκπαι-

δευτικά προγράμματα και να διευρυνθεί, με νομοθετική πρόβλεψη, ο θεσμός του σχολείου δεύτερης ευκαιρίας, ώστε να καλύψει και την πρωτοβάθμια εκπαίδευση σε ό,τι αφορά τις ηλικίες αυτές. Ωστόσο, μέχρι την υιοθέτηση της ανωτέρω πρόβλεψης, προτάθηκαν η δυνατότητα ένταξης των μαθητών αυτών σε τάξεις υποδοχής, καθώς και επιμέρους λειτουργικές ρυθμίσεις, όπως το διάλειμμα σε διαφορετικές ώρες ή/και σε ειδικούς χώρους ώστε να αποφεύγονται ανεπιθύμητες συνέπειες από τη συνύπαρξη μαθητών με τελείως διαφορετικές ηλικιακές ανάγκες και συμπεριφορές (υπόθεση 164851/2013).

Εκπαίδευση παιδιών με αναπηρίες

Ο Συνήγορος έχει επανειλημμένα διαπιστώσει ότι το δικαίωμα στην εκπαίδευση των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες δεν πραγματώνεται σε ισότιμη βάση με τους συνομηλίκους τους. Ο Ν. 3699/2008 για την ειδική αγωγή υπέστη τροποποιήσεις, ωστόσο παραμένει προβληματική η εφαρμογή του συνόλου των διατάξεων της σχετικής νομοθεσίας.

Παράλληλα με τις θεσμικές και ουσιαστικές αγκυλώσεις, η κατανομή πόρων στην εκπαίδευση δεν λαμβάνει υπόψη την υποχρέωση εφαρμογής της νομοθεσίας για την ειδική αγωγή, ενώ η κατάσταση επιδεινώνεται υπό τις παρούσες οικονομικές συνθήκες.

Χρόνια προβλήματα αντανακλώνται σε συνήθεις πρακτικές, όπως είναι η καθυστέρηση της έναρξης των ειδικών σχολείων, οι ελλείψεις μόνιμου και επαρκούς σε αριθμό και ειδικότητες προσωπικού στα ειδικά σχολεία ή γενικά όπου φοιτούν μαθητές με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, η καθυστέρηση ή η παράλειψη της προβλεπόμενης ειδικής εκπαιδευτικής υποστήριξης κ.ά.

Τμήματα ένταξης

Σε δημοτικό σχολείο στο οποίο φοιτούν 10 παιδιά με διαπιστωμένες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες λειτούργησε τμήμα ένταξης στην αρχή του σχολικού έτους 2012-2013

με δάσκαλο χωρίς την απαραίτητη ειδικευση. Παρ' ότι ο δάσκαλος κατέβαλε σημαντική προσπάθεια με θετικά αποτελέσματα για τους μαθητές του, τελικώς μετακινήθηκε σε άλλη θέση και η λειτουργία του τμήματος ένταξης διακόπηκε. Η αρμόδια Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης υποστήριξε ότι διατέθηκαν από το Υπουργείο Παιδείας λιγότεροι εκπαιδευτικοί ειδικής αγωγής από τους αναγκαίους και ότι η μετακίνηση του δασκάλου έγινε λόγω άμεσων και επιτακτικών αναγκών σχολείου γενικής αγωγής. Ο Συνήγορος αναζήτησε τη νομική βάση της πρόταξης των αναγκών του σχολείου γενικής εκπαίδευσης έναντι του τμήματος ένταξης, τα κριτήρια με βάση τα οποία επιλέχθηκαν συγκεκριμένα σχολεία για την τοποθέτηση εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής, καθώς και τον τρόπο με τον οποίο διασφαλίστηκε η αρχή της ισότητας για τους μαθητές του συγκεκριμένου τμήματος ένταξης και το δικαίωμά τους στην εκπαίδευση για το υπόλοιπο του σχολικού έτους. Η αρμόδια υπηρεσία ισχυρίστηκε ότι η κατανομή εκπαιδευτικού προσωπικού ειδικής αγωγής έγινε κυρίως με βάση τις δυσκολίες ένταξης των μαθητών αλλά και τις ανάγκες των λοιπών σχολικών μονάδων. Σύμφωνα με το υπουργείο, διατέθηκαν συγκεκριμένες πιστώσεις, για την κατανομή των οποίων ευθύνεται η Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, και δεν υπήρχαν πλέον διαθέσιμες πιστώσεις για την κάλυψη αναγκών σε σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής εκπαίδευσης (υπόθεση 161630/2013).

Παράλληλη στήριξη

Σε περίπτωση δύο μαθητών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες εξασφαλίστηκε, με σημαντική καθυστέρηση, στα τέλη Φεβρουαρίου, παράλληλη στήριξη με τους ίδιους εκπαιδευτικούς, παρ' ότι οι μαθητές φοιτούν σε γυμνάσια που απέχουν μεταξύ τους 15 χιλιόμετρα. Ωστόσο, έναν μήνα μετά, οι εκπαιδευτικοί απομακρύνθηκαν από το έργο τους για μεγάλο χρονικό διάστημα, προκειμένου να συμμετάσχουν σε εκπαιδευτικά σεμινάρια. Ο Συνήγορος τόνισε στο Υπουργείο Παιδείας ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η παροχή της

παράλληλης στήριξης δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής, διότι στην πράξη ακυρώνεται η ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη των παιδιών και εμποδίζεται η πρόσβασή τους στο δικαίωμα σε ισότιμη εκπαίδευση. Επίσης, επισήμανε το πάγιο πρόβλημα της σημαντικής καθυστέρησης στην έναρξη της παράλληλης στήριξης και την ανάγκη σχετικής μέριμνας για το νέο σχολικό έτος. Για το θέμα δεν έχει υπάρξει ανταπόκριση (υπόθεση 165456/2013).

Σε άλλη περίπτωση μαθητή με σοβαρό πρόβλημα ακοής, που κρίθηκε ότι πρέπει να επαναλάβει τη φοίτηση στο νηπιαγωγείο με παράλληλη στήριξη, αυτή δεν παρασχέθηκε από την αρχή του σχολικού έτους. Τελικά, στα μέσα Φεβρουαρίου, προσήλθε εκπαιδευτικός, η οποία όμως δεν ήταν εξειδικευμένη ή επιμορφωμένη σε προβλήματα ακοής και γνώσης νοηματικής γλώσσας. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες του μαθητή δεν είχαν προφανώς ληφθεί υπόψη. Τόνισε δε την ανάγκη προγραμματισμού της κατάλληλης εκπαιδευτικής υποστήριξης του μαθητή τουλάχιστον για το επόμενο σχολικό έτος. Η Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης απάντησε ότι, αν και είχε αποστείλει εγκαίρως το αίτημα προς το Υπουργείο Παιδείας, επί δύο μήνες δεν υπήρξε πρόσληψη εξειδικευμένου εκπαιδευτικού και ότι πράγματι η εκπαιδευτικός δεν είχε πιστοποιημένη γνώση της νοηματικής γλώσσας (υπόθεση 161508/2013). Πρόκειται για χαρακτηριστική περίπτωση παραβίασης δικαιωμάτων του παιδιού, που πηγάζει από την έλλειψη πόρων και τα χρόνια οργανωτικά προβλήματα, ιδίως ως προς την ιεράρχηση αναγκών και τον έγκαιρο προγραμματισμό.

Φοίτηση μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε ιδιωτικό σχολείο

Ιδιωτικό σχολείο ενέγραψε μαθητή με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο νηπιαγωγείο χωρίς ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη παρά τη γνωμάτευση αρμόδιας υπηρεσίας (ΚΕΔΔΥ) για φοίτηση στην πρώτη τάξη του δημοτικού με υποστήριξη από τμήμα έντα-

ξης. Το επόμενο σχολικό έτος το σχολείο αρνήθηκε την εγγραφή του μαθητή στην πρώτη τάξη, με το επιχείρημα ότι η αίτηση είχε υποβληθεί εκπρόθεσμα. Ο Συνήγορος πιθανολόγησε ότι ο πραγματικός λόγος άρνησης ήταν η μειωμένη επίδοση του μαθητή. Η Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης δεν απέδωσε ευθύνες στο σχολείο για τη μη κατάλληλη φοίτηση του μαθητή ούτε για τη μη επανεγγραφή. Η ανεξάρτητη αρχή συνέστησε τη διενέργεια προκαταρκτικής έρευνας για την υπόθεση και ζήτησε από το υπουργείο να παρακολουθήσει την εξέλιξή της (υπόθεση 143314/2011). Επιπλέον, απηύθυνε γενικότερες νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις ώστε να καλυφθούν τα θεσμικά κενά που εντόπισε σε σχέση με την εγγραφή και τη φοίτηση μαθητών σε ιδιωτικά σχολεία στους οποίους δεν παρέχεται η ειδική εκπαιδευτική υποστήριξη που δικαιούνται (βλ. «Νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις»).

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Ολοήμερο σχολείο

Με την έναρξη της σχολικής χρονιάς 2013-2014, ο Συνήγορος δέχθηκε πολλές αναφορές από γονείς που διαμαρτύρονταν γιατί το ολοήμερο σχολείο δεν λειτουργήσει από την αρχή. Σημειώνεται ότι ορισμένα δημοτικά και νηπιαγωγεία, ακόμη και δύο μήνες μετά την έναρξη της σχολικής χρονιάς, εξακολουθούσαν να μη λειτουργούν με πλήρες πρόγραμμα λόγω έλλειψης εκπαιδευτικών. Ο Συνήγορος ζήτησε να ενημερωθεί από το Υπουργείο Παιδείας για τους λόγους που οδήγησαν στην αδυναμία πολλών ολοήμερων σχολείων να λειτουργήσουν, καθώς και για το χρονοδιάγραμμα εντός του οποίου προβλεπόταν η αποκατάσταση του προβλήματος. Επισήμανε δε ότι οι γονείς των μαθητών βρίσκονται σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, καθώς –προκειμένου να καλύψουν το κενό από τη μη λειτουργία του ολοήμερου σχολείου– αναγκάζονται συχνά να απουσιάζουν από την εργασία τους ή επιβαρύνονται οικονομικά για την πρόσληψη προσώπου φύλαξης των ανηλίκων για τις ώρες κατά τις οποίες

τα τελευταία θα έπρεπε να βρίσκονται στο σχολείο (υποθέσεις 172586, 173419/2013).

Μεταφορές μαθητών

Ο Συνήγορος διερευνά για δεύτερη συνεχή χρονιά υποθέσεις που αφορούν την υλοποίηση της μετακίνησης των μαθητών (βλ. *Ετήσια έκθεση 2012*, σ. 66-67). Το πρόβλημα, όπως αποτυπώνεται στις αναφορές που δέχεται ο Συνήγορος, είναι ιδιαίτερα έντονο, ειδικά στην περιφέρεια της χώρας, στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στα υπερτοπικά (μουσικά και καλλιτεχνικά) σχολεία.

Τον Αύγουστο του 2013 ο Συνήγορος ενημέρωσε τους αρμόδιους φορείς για τα προβλήματα που διαφαίνονταν πριν από την έναρξη της σχολικής χρονιάς, καθώς οι περιφέρειες είχαν ήδη αρχίσει την προσπάθεια οργάνωσης των μεταφορών. Ειδικότερα επισήμανε ότι το σύστημα αποτύπωσης των αποστάσεων, η έλλειψη μέριμνας ώστε να αποφεύγονται οι μετεπιβιβάσεις σε μέσα μαζικής μεταφοράς, η μετακίνηση των μικρής ηλικίας μαθητών με μέσα μεταφοράς (και μάλιστα χωρίς συνοδό), το γεγονός ότι δεν λαμβάνονται υπόψη σοβαρές παράμετροι, όπως η ασφάλεια της διαδρομής που καλείται να κάνει πεζός ο μαθητής κ.ά., αναδεικνύουν ένα πλαίσιο ανεπιεικές και εξαιρετικά περίπλοκο και δυσλειτουργικό, το οποίο δεν φαίνεται να συνάδει με την υποχρέωση του κράτους να διασφαλίζει τη δωρεάν, ακώλυτη πρόσβαση στην εκπαίδευση.

Η καθυστέρηση έκδοσης της ΚΥΑ 24001/14.6.2013, που αναθέτει εκ νέου την αρμοδιότητα μεταφοράς των μαθητών στις περιφέρειες (πρόταση την οποία είχε θέσει μεταξύ άλλων ο Συνήγορος με σχετική παρέμβασή* του προς το Υπουργείο Εσωτερικών), και οι παραπάνω δυσχέρειες κατέστησαν αδύνατη την εφαρμογή της κατά το 2013 και επέβαλαν την παράταση των παλαιών συμβάσεων μεταφοράς μέχρι την υπογραφή των νέων. Η μεταφορά των μαθητών σε αρκετές περιοχές ξεκίνησε με καθυστέρηση, ενώ τουλάχιστον ως

το τέλος του έτους συνέχιζαν να υπάρχουν μαθητές οι οποίοι αδυνατούσαν να φθάσουν στο σχολείο ή των οποίων οι οικογένειες επιβαρύνονταν με τα έξοδα μεταφοράς. Ο Συνήγορος ανέλαβε πρωτοβουλία να συγκαλέσει συνάντηση εκπροσώπων από συναρμόδιους φορείς.² Στη συνέχεια, συνόψισε σε έγγραφό του τις προτάσεις και τις δεσμεύσεις που ανέλαβε ο κάθε εμπλεκόμενος φορέας, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο τη βελτίωση του πλαισίου, την έγκαιρη ενεργοποίηση και συνεργασία ενόψει της ερχόμενης σχολικής χρονιάς και την υλοποίηση της υποχρέωσης εποπτείας των σχολικών μεταφορών, ώστε να υπάρχει σε κάθε περίπτωση άμεση παρέμβαση και επίλυση των προβλημάτων, τα οποία δύνανται να οδηγήσουν ακόμη και σε αποκλεισμό παιδιών από την εκπαίδευση (υποθέσεις 171562, 172675/2013).

Σχολική στέγη

Ο Συνήγορος ζήτησε από τους συναρμόδιους υπουργούς³ να προχωρήσουν άμεσα στην έκδοση αποφάσεων για την επίσπευση της διαδικασίας αποκατάστασης του σχολικού συγκροτήματος του 2ου Γυμνασίου και 2ου Λυκείου του Δήμου Ναυπακτίας, τα οποία λόγω ακαταλληλότητας των κτιρίων τους συστεγάζονται με το 1ο Γυμνάσιο και 1ο Λύκειο Ναυπάκτου. Ήδη ο ΟΣΚ –από τον Δεκέμβριο του 2012– σε συνεργασία με τον δήμο είχαν προβεί σε ενέργειες για την επίλυση του ζητήματος. Έπειτα από παρέμβαση του Συνηγόρου, το Υπουργείο Υποδομών προχώρησε σε ανάθεση έργου στον ΟΣΚ για την αποκατάσταση-ενίσχυση του φέροντος οργανισμού των συγκεκριμένων σχολικών κτιρίων (υπόθεση 159731/2012).

Διεξαγωγή του μαθήματος «ερευνητική εργασία»

Ο Συνήγορος διερεύνησε το ζήτημα της υλοποίησης του μαθήματος «ερευνητική εργασία (project)» στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, έπειτα από αναφορά μαθήτριας αλλά και τον έντονο προβληματισμό

εκπαιδευτικών και μαθητών σχετικά με πρόσφατη υπουργική απόφαση (124062/Γ2/6.9.2013), η οποία φαίνεται να περιορίζει τα παιδαγωγικά του οφέλη. Το μάθημα αυτό εισήχθη τη σχολική χρονιά 2011-2012 και ο Συνήγορος έχει διαπιστώσει και επισημάνει στο Υπουργείο Παιδείας ότι αξιολογείται από τη σχολική κοινότητα ως ένα από τα πιο καινοτόμα και θετικά βήματα που έγιναν τα τελευταία χρόνια στην εκπαίδευση, λόγω του διεπιστημονικού, διαθεματικού, ομαδοσυνεργατικού και βιωματικού του χαρακτήρα.* Η ουσιαστική προώθηση των ομαδικών δραστηριοτήτων και της βιωματικής μάθησης πρέπει άλλωστε να αποτελεί προτεραιότητα στον σχεδιασμό της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ιδίως στην τρέχουσα συγκυρία.

Με στόχο την ουσιαστική πραγμάτωση των δικαιωμάτων του παιδιού στην εκπαίδευση, η οποία μεταξύ άλλων αποσκοπεί στην «πληρέστερη δυνατή ανάπτυξη των χαρισμάτων και των ικανοτήτων» και στη «δημιουργική και κριτική σκέψη και αντίληψη συλλογικής προσπάθειας και συνεργασίας» των μαθητών (Ν. 2101/1992 και Ν. 1566/1985), ο Συνήγορος έθεσε υπόψη του Υπουργείου Παιδείας την εκτίμησή του ως προς τις αναγκαίες προϋποθέσεις προκειμένου το μάθημα αυτό να υπηρετήσει τον καινοτόμο χαρακτήρα του και να επιτελέσει με τον καλύτερο τρόπο την παιδαγωγική του αποστολή. Μεταξύ άλλων, πρότεινε στο υπουργείο να μεριμνήσει για τη συνεχή και κατάλληλη επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που αναλαμβάνουν ερευνητικές εργασίες, να προωθήσει τη διεξαγωγή αξιολόγησης σχετικά με τον τρόπο υλοποίησής τους και να επανεξετάσει συνολικά τους προβλεπόμενους όρους, ιδίως εκείνους που εγγυώνται τη διαθεματικότητα και τη διεπιστημονικότητα, καθώς και το πλαίσιο διεξαγωγής του μαθήματος. Επίσης, προτάθηκε η συνδιδασκαλία του από επιμορφωμένους εκπαιδευτικούς διαφορετικών ειδικοτήτων, η ανάθεσή του σε εκπαιδευτικούς όλων των ειδικοτήτων, η διάθεση του απαραίτητου διδακτικού χρόνου, η συγκρότηση

2. Υπουργεία Παιδείας, Εσωτερικών, Υποδομών, Περιφέρεια Αττικής, Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Αττικής.

3. Παιδείας, Πολιτισμού, Ανάπτυξης και Υποδομών.

κατά το δυνατόν ολιγάριθμων ομάδων μαθητών και η διασφάλιση του δικαιώματος των μαθητών να επιλέγουν το θέμα που τους ενδιαφέρει (υπόθεση 172422/2013).

ΣΧΟΛΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΑΝΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑ

Τα δικαιώματα των παιδιών χωρισμένων γονέων

Τα προβλήματα ενημέρωσης του γονέα στον οποίο δεν έχει ανατεθεί η επιμέλεια, συμμετοχής του σε δραστηριότητες του σχολείου και επικοινωνίας του με το τέκνο έχουν επιλυθεί σε μεγάλο βαθμό ως προς την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, μετά την αποδοχή των θέσεων του Συνηγόρου* και την έκδοση σχετικής εγκυκλίου.⁴ Στον χώρο της προσχολικής αγωγής ωστόσο, οι υπεύθυνοι τόσο δημόσιων όσο και ιδιωτικών παιδικών σταθμών συχνά αρνούνται να εφαρμόσουν αναλογικά το περιεχόμενο αυτής της εγκυκλίου. Σε υποθέσεις που τίθενται υπόψη του Συνηγόρου, τα ατομικά ζητήματα επιλύονται. Ωστόσο, το Υπουργείο Εσωτερικών δεν έχει κάνει δεκτή μέχρι σήμερα την πρόταση της ανεξάρτητης αρχής για την έκδοση ανάλογης εγκυκλίου με αυτήν του Υπουργείου Παιδείας (υποθέσεις 158226/2012, 161511, 162367, 167203/2013).

Σχετική με τον ρόλο του στερούμενου την επιμέλεια γονέα στα θέματα που άπτονται της σχολικής ζωής του παιδιού ήταν και η υπόθεση μαθητή που διέμενε, κατόπιν επιθυμίας του, με τον πατέρα και παρακολουθούσε μαθήματα σε γυμνάσιο της περιοχής, ενώ φαινόταν εγγεγραμμένος σε σχολείο μακρινής περιοχής, όπου κατοικούσε η έχουσα την επιμέλεια μητέρα. Ο Συνήγορος ζήτησε από τη Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που είχε υποβάλει την αναφορά, να επιτρέψει την παραμονή του μαθητή στο σχολείο της περιοχής της πραγματικής κατοικίας του μέχρις ότου οι γονείς επιλύσουν δικαστικά ή εξώδικα τη μεταξύ τους διαφορά, καθώς, σε περίπτωση που ο μαθητής αναγκασό-

ταν να παρακολουθήσει το σχολείο επιλογής του ασκούντα την επιμέλεια γονέα, θα καθίστατο εξαιρετικά δυσχερής η καθημερινή του πρόσβαση σε αυτό. Σε συνέχεια της παρέμβασης αυτής, εκδόθηκε διάταξη του Εισαγγελέα Ανηλίκων για την έγκριση της μετεγγραφής του στο σχολείο που παρακολουθούσε (υπόθεση 160230/2012).

Σε άλλες περιπτώσεις, γονείς διαφωνούσαν, μετά το διαζύγιο, ως προς τη συμμετοχή των παιδιών στο μάθημα των θρησκευτικών και σε συναφείς σχολικές δραστηριότητες (πρωινή προσευχή, εκκλησιασμός, παρέλαση). Στη μία περίπτωση, ο γονέας στον οποίο ανατέθηκε η άσκηση της επιμέλειας ζήτησε να ενταχθούν τα παιδιά στις παραπάνω δραστηριότητες, από τις οποίες εξαιρούνταν τα προηγούμενα χρόνια, ως Μάρτυρες του Ιεχωβά (υπόθεση 157508/2012). Στην άλλη περίπτωση, αντίθετα, ο ασκών την επιμέλεια γονέας ζητούσε την απαλλαγή των παιδιών από το μάθημα των θρησκευτικών, το οποίο παρακολουθούσαν έως τότε (υπόθεση 173620/2013). Ο Συνήγορος ενημέρωσε τα εμπλεκόμενα σχολεία ότι η επιλογή ή η μεταβολή θρησκευματος, και η συνακόλουθη επιλογή παρακολούθησης ή απαλλαγής από το μάθημα, ανήκει στον πυρήνα της γονικής μέριμνας και δεν επαφίεται σε μονομερή απόφαση του γονέα που ασκεί την επιμέλεια. Εκείνος νομιμοποιείται να αποφασίζει μόνο για απλά πράγματα της καθημερινότητας του τέκνου, ενώ για σοβαρότερα ζητήματα απαιτείται συναπόφαση.

Επομένως είναι ανεπίτρεπτη η μονομερής προσπάθεια του ενός γονέα να επηρεάσει τη θρησκευτική συνείδηση των ανήλικων τέκνων προς οποιοδήποτε όγμα διαφορετικό από εκείνο το οποίο είχαν προηγουμένως αποφασίσει οι γονείς από κοινού.

Τελικά, τα σχολεία απέρριψαν τις αιτήσεις αφού δεν συνυπογράφονταν και από τους δύο γονείς, προστατεύοντας έτσι τη θρησκευτική ελευθερία των μαθητών τους.

Την εμπλοκή του σχολείου στις συνθήκες που βιώνουν τα παιδιά μετά το διαζύγιο των γονέων ανέδειξε επίσης αναφορά που υπέβαλαν μαθήτρια και ο πατέρας της, οι οποίοι υποστήριξαν ότι το σχολείο είχε γνωστοποιήσει παράνομα στη μητέρα το περιεχόμενο απόρρητης επικοινωνίας του παιδιού με εκπαιδευτικούς. Η μαθήτρια είχε εκμυστηρευτεί ότι αντιμετώπιζε προβλήματα στη σχέση με τη μητέρα της και ότι επιθυμούσε να ζήσει με τον πατέρα της. Το σχολείο έκρινε ότι η μητέρα έπρεπε να ενημερωθεί λεπτομερώς, με το σκεπτικό ότι οφείλει να ενημερώνει τον ασκούντα την επιμέλεια γονέα, για τον οποίο μέχρι τη στιγμή εκείνη δεν υπήρχαν αρνητικές ενδείξεις. Η ενέργεια αυτή όμως είχε αρνητικές επιπτώσεις, καθώς επιδείνωσε το κλίμα τόσο στις σχέσεις του παιδιού με τη μητέρα όσο και στις σχέσεις μεταξύ των γονέων. Ο Συνήγορος προέβη σε συστάσεις προς το σχολείο, τονίζοντας ότι,

Όταν ένας μαθητής μοιράζεται με εκπαιδευτικό, που ο ίδιος εμπιστεύεται, ιδιωτικά θέματα, θα πρέπει να γίνεται προσεκτική στάθμιση του περιεχομένου των όσων αναφέρονται. Σε περίπτωση που αναφέρεται ξεκάθαρα ή υπονοείται κακή άσκηση της επιμέλειας, παραμέληση ή κακοποίηση, δεν είναι σκόπιμο, κατ' αρχήν, τα λεγόμενα του παιδιού να μεταφέρονται στον γονέα.

Σε αυτές τις περιπτώσεις προέχει η συνεργασία του σχολείου με επαγγελματίες ψυχικής υγείας (όπου είναι διαθέσιμοι) ή ακόμα και την Εισαγγελία, ώστε να αντιμετωπιστεί το ζήτημα με γνώμονα το υπέρτερο συμφέρον του παιδιού (υπόθεση 166922/2013).

Ενδοσχολική βία και εκφοβισμός

Η δεκαετής εμπειρία του Συνηγόρου στο θέμα της διαχείρισης υποθέσεων βίας στο σχολείο έχει οδηγήσει στην απόκτηση επαρκούς τεχνογνωσίας σχετικά με τους παράγοντες που επηρεάζουν την εκδήλωση του φαινομένου. Ο Συνήγορος έχει διαμορ-

4. Εγκύκλιος Υπουργείου Παιδείας Φ.7/517/127893/2010 (βλ. σχετικά *Ετήσια έκθεση 2010*, σ. 161).

φώσει σταδιακά ένα συστηματοποιημένο πλαίσιο διαχείρισης των υποθέσεων ενδοσχολικής βίας, που φαίνεται να αποδίδει καρπούς, ιδίως όταν οι προτάσεις και οι ενέργειες του συναντούν τη διάθεση συνεργασίας και αίρεται η τυχόν επιφυλακτικότητα της εκπαιδευτικής κοινότητας και των γονέων. Το πλαίσιο αυτό περιλαμβάνει, ανάλογα με την περίπτωση, αρχική επαφή του Συνηγόρου με το σχολείο και συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, ώστε να ληφθούν σε πρώτη φάση τα αναγκαία μέτρα για την ασφάλεια όλων των μαθητών και να επιδιωχθεί κατά το δυνατόν η εξομάλυνση των σχέσεων και η συνεργασία με τους εμπλεκόμενους γονείς.

Ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί υπόθεση παιδιού με βίαιη συμπεριφορά, στο πλαίσιο διερεύνησης της οποίας ο Συνήγορος πρότεινε την παροχή αναλυτικής ενημέρωσης από το σχολείο προς τους γονείς για τις ενέργειες στις οποίες έχει προβεί και την πραγματοποίηση διευρυνμένων συναντήσεων στη σχολική κοινότητα για την αποκατάσταση του κλίματος εμπιστοσύνης και τη γενικότερη ευαισθητοποίηση στο θέμα της βίας (υπόθεση 166569/2013). Σημειώνεται μάλιστα ότι ο Συνήγορος συμμετέχει συχνά στις σχετικές δράσεις και επιδιώκει να επισκέπτεται τα σχολεία στα οποία έχουν εκδηλωθεί βίαια περιστατικά.

Πάγια θέση του άλλωστε είναι ότι θα πρέπει να αποτρέπεται κατά το δυνατόν η αστυνομική ή δικαστική εμπλοκή και να αναζητούνται λύσεις με τη συνεργασία του σχολείου, των κηδεμόνων και των αρμόδιων φορέων της τοπικής κοινότητας.

Δεν αποκλείεται πάντως η ενημέρωση του Εισαγγελέα Ανηλίκων, όποτε αυτό κριθεί αναγκαίο για την προστασία των εμπλεκόμενων παιδιών και ιδίως όταν οι γονείς δεν προβαίνουν στις ενέργειες που επιβάλλονται από την υποχρέωση της επιμέλειας των παιδιών τους (υπόθεση 162096/2013). Ανάλογη πρακτική ακολουθήθηκε κατά τον χειρισμό δύο αναφορών σχετικών με μαθητές δημοτικού με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, για τη συμπεριφορά των

οποίων εκφράστηκαν φόβοι ότι τα υπόλοιπα παιδιά εκτίθενται σε κίνδυνο. Και στις δύο περιπτώσεις οι καταγγέλλοντες γονείς είχαν την αίσθηση ότι η διεύθυνση του σχολείου δεν προβαίνει στις αναγκαίες ενέργειες για την προστασία των λοιπών μαθητών και ότι μεροληπτεί υπέρ του μαθητή που θεωρούσαν υπαίτιο. Σε μία εκ των υποθέσεων μάλιστα επιδιώχθηκε η απομάκρυνση από το σχολείο τόσο του μαθητή όσο και του διευθυντή. Με την παρέμβαση του Συνηγόρου ενεργοποιήθηκαν οι αρμόδιοι φορείς, δόθηκαν κατευθύνσεις και έγινε συστηματική παρακολούθηση της λειτουργίας της σχολικής κοινότητας με τακτική παρουσία συμβούλου ειδικής αγωγής. Επιπλέον, τα παιδιά που αντιμετώπιζαν δυσκολία ένταξης και προβληματίζαν με τη συμπεριφορά τους μπόρεσαν να λάβουν την αναγκαία υποστήριξη είτε εντός της σχολικής κοινότητας (παράλληλη στήριξη) είτε από εξωσχολικό φορέα. Παράλληλα, έλαβαν χώρα εκδηλώσεις ευαισθητοποίησης με θέμα την ειρηνική και ισότιμη συνύπαρξη των μελών της σχολικής κοινότητας, στις οποίες συμμετείχε και ο Συνήγορος (υποθέσεις 156154, 156245/2012, 162821, 163375/2013).

Σχέσεις μαθητών-εκπαιδευτικών

Μαθητές γυμνασίου επαρχιακής πόλης κατήγγειλαν ότι καθηγητής του σχολείου απευθυνόταν με τρόπο απαξιωτικό σε αλλοδαπούς συμμαθητές τους και στα κορίτσια, χρησιμοποιώντας συστηματικά σχόλια ρατσιστικού και σεξιστικού περιεχομένου. Οι προϊστάμενες αρχές (Διεύθυνση Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, Σχολικός Σύμβουλος) ήταν αρχικά εμφανώς επιφυλακτικές όταν ζητήθηκε από τον Συνήγορο έλεγχος των καταγγελλομένων και έτειναν να υποβαθμίσουν το γεγονός, εκτιμώντας ότι θα προκαλείτο αναστάτωση στην τοπική κοινότητα. Τελικά, υπό την πίεση νέων καταγγελιών που διατυπώθηκαν από μαθητές, μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου δόθηκε εντολή πειθαρχικού ελέγχου, ενώ διατάχθηκε από τους διενεργούντες τον έλεγχο να απομακρυνθεί ο εκπαιδευτικός από το συγκεκριμένο σχολικό περιβάλλον μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας,

για λόγους προστασίας των παιδιών από πιέσεις ή εκφοβισμό. Από την ΕΔΕ προέκυψε η ευθύνη του εκπαιδευτικού και η υπόθεση παραπέμφθηκε στην Περιφερειακή Διεύθυνση Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης διότι κρίθηκε ότι το παράπτωμα επέσυρε ποινή ανώτερη της αρμοδιότητας του Διευθυντή Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης. Σε ό,τι αφορά τους χειρισμούς της ανεξάρτητης αρχής, σημειώνεται ότι, πέραν της ενεργοποίησης του ιεραρχικού ελέγχου, ο Συνήγορος ανταποκρίθηκε σε αίτημα των μαθητών και επικοινωνήσε μαζί τους μέσω τηλεδιάσκεψης, προκειμένου να τους ενημερώσει για τις ενέργειες που θα ακολουθούσαν και για να τους ενισχύσει. Παράλληλα, φρόντισε να ενεργοποιηθούν οι αρμόδιες υπηρεσίες για την ψυχολογική στήριξη των μαθητών στην κοινότητα (υπόθεση 160830/2012).

Περισσότερα και πιο αναλυτικά στοιχεία, στους ιστότοπους του Συνηγόρου www.synigoros.gr και www.0-18.gr.

Οι αστερίσκοι [*] μέσα στο κείμενο παραπέμπουν σε κατάλογο συνδέσμων (www.synigoros.gr/?i=stp.el.links2013) όπου μπορείτε να βρείτε σχετικά αναρτημένα έγγραφα.